

Maak keuzes, geef duidelijkheid

Input verkiezingsprogramma's
Tweede Kamerverkiezingen 2025
Juli 2025

Introductie

Op 29 oktober gaat Nederland naar de stembus om een nieuwe Tweede Kamer te kiezen. Een moment waarin politieke partijen richting geven aan hun ambities voor de toekomst van Nederland. Vanuit de Provincie Zuid-Holland bieden wij u graag een overzicht van onderwerpen die wij als bijzonder belangrijk beschouwen. En waarop op korte termijn heldere keuzes en daadkracht nodig zijn:

- [Betaalbare en bereikbare woningen](#)
- [Een gezonde en veilige leefomgeving](#)
- [Natuurherstel en ruimte voor economische groei](#)

Op al deze vraagstukken is een nauwe samenwerking tussen het Rijk en de provincie van groot belang. De afgelopen periode verliep die samenwerking niet altijd even soepel. Dat is begrijpelijk bij complexe opgaven, maar wel iets waar we samen aan kunnen én moeten werken. Want het zijn juist onze inwoners die de gevolgen merken als besluitvorming vertraagt of de uitvoering wordt uitgesteld.

Zuid-Holland speelt als dichtstbevolkte provincie en economische motor van Nederland een sleutelrol. Met bijna 4.000.000 inwoners en 50 gemeenten wordt hier 22% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) verdiend. Hier komen veel grote nationale opgaven samen. Deze motor verdient aandacht en is toe aan groot onderhoud.

In de afgelopen jaren heeft het Rijk de provincie Zuid-Holland gevraagd om op een aantal grote maatschappelijke opgaven - zoals energietransitie, woningbouw, klimaatadaptatie en de toekomst van het landelijk gebied - de regie te nemen en met gebiedsplannen te komen. Met dat verzoek is de provincie Zuid-Holland aan de slag gegaan, samen met lokale overheden en maatschappelijke partijen. De plannen liggen klaar. Wij zijn er klaar voor. We nodigen alle nieuwe Tweede Kamerfracties van harte uit om samen met ons aan de slag te gaan. Alleen dan gaan we het verschil maken; voor onze regio én voor Nederland.

Wouter Kolff,
Commissaris van de Koning

Betaalbare en bereikbare woningen

Snel meer (betaalbare) woningen

Nederland bevindt zich op dit moment in een wooncrisis: er zijn onvoldoende (betaalbare) woningen beschikbaar. We nemen deze problemen heel serieus: de provincie Zuid-Holland heeft aangegeven tot en met het jaar 2030 zo'n 250.000 woningen te willen bijbouwen, waarvan 2/3e betaalbaar. Samen met onze gemeenten, corporaties, private partijen en andere partners werken we hard dit te realiseren. Tegelijkertijd kunnen we het niet alleen: we hebben hiervoor ook de Rijksoverheid nodig. Juist op landelijk niveau moet er inzet worden gepleegd om de juiste randvoorwaarden voor woningbouw te creëren. Voor grote 'show-stoppers' als het aanpakken van de stikstof-stilstand en het tekort aan stroom is het Rijk bepalend. *Wij verwachten van de nationale politiek op zeer korte termijn duidelijke keuzes, die langjarig in stand blijven.*

Focus op realisatie

We stellen voor om voorlopig geen nieuwe lijstjes en afspraken te maken maar te focussen op het realiseren van de bestaande afspraken in o.a. woondeals en Woontop. Deze afspraken staan. In Zuid-Holland zijn genoeg locaties die maar een klein zetje nodig hebben in plaats van te blijven studeren op mogelijke nieuwe woningbouwlocaties. Realisatie van genoeg (sociale en betaalbare) woningen moet centraal staan.

Los knelpunten op

We zien in de praktijk steeds vaker dat leveringszekerheid van elektriciteit het realiseren van nieuwbouwwoningen belemmert. Niet alleen wij, maar ook netbeheerders en de Rijksoverheid zijn ervoor verantwoordelijk dat versneld energie-infrastructuur wordt aangelegd. We roepen daarom in te blijven zetten op uitbreiding van het energienet en daarbij onorthodoxe maatregelen op voorhand niet uit te sluiten. Hierbij moet ook gekeken worden naar het lokaal opwekken van energie. Daarnaast worden projecten niet gerealiseerd vanwege onrendabele toppen. Als Zuid-Holland maken wij hier ook steeds meer middelen voor vrij om gezamenlijk de woningzoekenden te helpen. Laten we daar onze gezamenlijke inspanningen op richten.

Een duidelijke wettelijke taak

Provincies spelen een cruciale rol in het waarborgen van een evenwichtige woningbouwopgave in de regio. *Daarom pleiten wij voor een wettelijke taak voor de bouw van woningen waar de regio behoefte aan heeft. Voor een eerlijke verdeling van de huisvesting van aandachtsgroepen, zoals wettelijk urgenten, ouderen, jongeren en arbeidsmigranten, willen we dat de provincie hierin een rol krijgt.*

Tenslotte willen we meer instrumenten om gemeenten effectief aan te spreken die zich niet aan de regionale afspraken houden.

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

We maken de wettelijke taak voor provincies voor woningbouw en de huisvesting van aandachtsgroepen expliciet en zorgen dat deze regionaal goed verankerd is.

Meer budget en capaciteit voor woongroepen

Voor de bouw van zowel DAEB (diensten van algemeen economisch belang), en niet-DAEB woningen, bestaan verschillende regelingen als vennootschapsbelasting en ATAD die de mogelijkheden op financieel vlak belemmeren. *Geef corporaties genoeg geld om sociale woningen te bouwen, meer mogelijkheden om te investeren in het middensegment en neem belemmerende regelgeving weg. Samen met u willen we hiervoor ook in Europa lobbyen.*

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

De rijksoverheid werkt aan voldoende geld voor betaalbare woningbouw en het écht oplossen van knelpunten als stikstof, netcongestie en andere zaken die woningbouw belemmeren.

Bereikbare steden en dorpen

In november 2022 hebben de Rijksoverheid, de provincie Zuid-Holland, metropoolregio Rotterdam-Den Haag en de gemeenten Den Haag en Rotterdam besloten een gezamenlijke investering van 4,8 miljard euro te doen in de bereikbaarheid van Zuid-Holland. Deze investering is enorm belangrijk, aangezien dit grote invloed heeft op de woningbouw (bijvoorbeeld 170.000 woningen in de omgeving van de spoorlijn Leiden-Dordrecht) en economische kracht van de regio.

De afgelopen tijd is door het Rijk op eerder gemaakte afspraken teruggekomen, waaronder uit het MIRT, vanwege bezuinigingen, oplopende kosten en de stikstofproblematiek. De reden waarom er afspraken zijn gemaakt met de Zuidelijke Randstad staat echter nog steeds overeind: hard aan de slag met betaalbare woningbouw en bijbehorende leefbare wijken en gebiedsontwikkelingen. *Belangrijk is samen te blijven werken aan de uitvoering van deze afspraken, zoals de A16 Van Brienenoordcorridor, A4 Burgerveen, A4 Haaglanden en de A15.*

Bij de Oude Lijn weten we waar we naar toewerken: het bouwen van veel nieuwe, broodnodige woningen rondom grote knooppunten en nieuwe stations in Zuid-Holland. We roepen daarom op de oorspronkelijke afspraken in ere te herstellen. *In november 2023 hebben het Rijk en de provincie Zuid-Holland nogmaals uitgesproken te blijven samenwerken aan projecten zoals de Oude Lijn en de Bodegravenboog. Van belang is dat de randvoorwaarden worden gegarandeerd, zoals cofinanciering vanuit het Rijk, het wegnemen van belemmeringen als stikstof, ruimte voor bedrijvigheid en het oplossen van netcongestie.*

De komende jaren blijft Zuid-Holland de provincie waarin de meeste woningen gebouwd gaan worden om de wooncrisis op te lossen. *Daarom is het ook belangrijk dat het Rijk ook in de toekomst blijft samenwerken met onze provincie en bijvoorbeeld de Metropoolregio Rotterdam Den Haag om ook te blijven investeren in infrastructuurprojecten die woningbouw mogelijk maken, zoals de ZORO-lijn (Zoetermeer-Rotterdam).* Zo blijven zowel woningbouw als infrastructuur toekomstbestendig.

Beheer en onderhoud infrastructuur

De jaarlijkse kosten voor beheer, onderhoud en vervanging van infrastructuur zijn aan het stijgen. Er is in het laatste deel van de vorige eeuw veel nieuwe infrastructuur aangelegd. Deze infrastructuur veroudert en heeft steeds meer onderhoud nodig waardoor de kosten stijgen. Landelijk waren in 2021 de kosten nog €1,1 miljard extra erbij. Op basis van onderzoek van TNO wordt dit €2,4 miljard in 2030 en €2,9 miljard in 2040. Dit is een grote opgave voor provincies en andere infrastructuurbeheerders. Dit betekent dat de gebruikelijke jaarlijkse indexering bij lange na niet toereikend is. *We roepen de landelijke overheid op om hier te blijven leveren en de benodigde financiële middelen vrij te maken.*

Daarbij moet ook opgemerkt worden dat zeker de infrastructuur in Zuid-Holland van enorm belang is met het oog op de geopolitieke spanningen van vandaag; zo is de Rotterdamse Haven is een belangrijke schakel in het aanleveren van militair materieel. *Ook in dat opzicht is het van het grootste belang dat er voldoende geïnvesteerd blijft worden in de infrastructuur in onze provincie, zowel weg als spoor.*

Gebiedsontwikkelingsfonds

De financiering vanuit het MIRT voor Zuid-Holland is onlosmakelijk verbonden met grote opgaven in onze provincie die Zuid-Hollanders dagelijks raken. We vragen daarom structurele financiering voor ingrepen in stedelijke gebieden die noodzakelijk zijn om voortgaande groei mogelijk te maken en de concrete invulling van een gebied overstijgen. Dit raakt daarmee de belangen van verschillende ministeries. Het doel is de bouw van betaalbare woningen in gebieden met de grootste woningnood op gang te houden, én duurzame, leefbare en toekomstbestendige wijken te bouwen.

Het gaat ten eerste om het dichten van de onrendabele top voor betaalbare woningen in regio's met een hoge marktprijs. Een gebiedsontwikkelingsfonds is een belangrijke drager om de ambities uit de Woonop-Afspraken waar te maken.

Een gezonde en veilige leefomgeving

Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners veilig kunnen wonen in een gezonde leefomgeving. Maar in het dichtbevolkte Zuid-Holland is dat niet altijd eenvoudig. Zo staan meer dan een kwart van de meest risicovolle bedrijven van Nederland in onze provincie. De uitstoot van deze bedrijven en de impact daarvan op de omgeving en gezondheid van omwonenden is steeds meer onderdeel van het maatschappelijk debat. Als provincie pakken wij onze rol, omdat wij verantwoordelijk zijn voor de vergunningverlening aan, het toezicht houden op, en handhaving op deze meest risicovolle bedrijven. Het wettelijk instrumentarium hiervoor kan echter beter. Dit helpt onze inwoners, maar geeft ook duidelijkheid aan bedrijven.

Beschermen van omwonenden nabij industrie

Het rapport Industrie en Omwonenden van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft de maatschappelijke discussie over het beschermen van omwonenden tegen schadelijke emissies aangewakkerd. Eén van de belangrijkste conclusies uit het rapport is dat als alle regels en voorschriften worden gevolgd, voldoende veiligheid toch nooit een gegeven is. Met het ministerie trekken we gezamenlijk op om te werken aan het terugdringen van schadelijke emissies zoals PFAS. Er zijn al grote stappen gezet, maar het is belangrijk om druk te houden op een Europees PFAS verbod.

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

De PFAS-vervuiling leidt in Nederland tot steeds meer problemen. Zo zien we teveel PFAS in eieren en in het zeeschuim. Naast dat we nationaal blijven werken aan het terugdringen van de uitstoot van PFAS, blijven we in Brussel aandringen op een zo'n spoedig mogelijk Europees verbod.

Veranker het voorzorgsbeginsel

Een van de aanbevelingen van de OvV is het zwaarder wegen van het voorzorgsbeginsel bij het verlenen van milieuvergunningen. Om te voorkomen dat stoffen die nauwelijks afbreken en waarvan we nu nog niet precies weten hoe schadelijk deze zijn jarenlang in onze leefomgeving komen, is het belangrijk om deze stoffen met de nodige voorzorg te behandelen. *In lijn met de OvV roepen wij dan ook op om het voorzorgsbeginsel wettelijk te verankeren.*

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

Om inwoners te beschermen tegen de schadelijke uitstoot van bedrijven zorgen we dat het voorzorgsbeginsel een expliciete en toepasbare plek krijgt binnen de milieuwetgeving.

Dring de risico's van vervoer gevaarlijke stoffen terug

Door ontwikkelingen zoals de energietransitie zal het transport van gevaarlijke stoffen toenemen. Dit geldt bijvoorbeeld voor ammoniak. begrijpen dat vervoer over spoor een duurzame keuze is, maar vinden dat vanwege de kleine kans op grote ongevallen het vervoer van gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk buitenstedelijk moet blijven. Zeker omdat voor het realiseren van de woningbouwopgave veelvuldig wordt gekeken naar locaties rondom hoogwaardig openbaar vervoer. ***Wij vragen het Rijk de routes van het vervoer van gevaarlijke stoffen minder langs dichtbevolkte gebieden te laten lopen door te routeren en afspraken te maken met het bedrijfsleven.*** Daarnaast is het belangrijk om te investeren in toekomstbestendige infrastructuur met de Delta Rhine Corridor (DRC). Wij vragen om de mogelijkheid open te laten om later een ammoniakbuisleiding toe te voegen aan de DRC, naast de buizen voor waterstof en CO₂.

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

Wij blijven investeren in toekomstbestendige energie infrastructuur, zoals de Delta Rhine Corridor. Hiermee verduurzamen we de Rotterdamse Haven en werken we aan onze onafhankelijkheid van energie.

Natuurherstel en economische groei

Als Zuid-Holland op slot zit, zit Nederland op slot. Nu hier de economie, woningbouw en verduurzaming van de industrie en landbouw stilvallen heeft dat immense gevolgen voor de toekomstbestendigheid en innovatiekracht van Nederland. Het is van het grootste belang dat het Rijk maatregelen treft om de natuur te herstellen en Nederland van het slot helpt, maar daarbij oog heeft voor maatregelen die onze provincie vooruithelpen.

In Zuid-Holland komen veel uitdagingen bij elkaar en daarom willen wij, samen met onze inwoners, (agrarische) ondernemers en medeoverheden een rol van betekenis spelen. Daarom hebben wij als provincie een stap naar voren gezet met onze eigen Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE). *Wij vragen het Rijk om samen met ons te zorgen voor perspectief voor herstel van de natuur en de economische doorontwikkeling van onze provincie.* Met oog voor ons unieke landschap met onder andere veenweiden, duinen, stedelijk gebied en het Groene Hart. Zo werken we aan een provincie waar Zuid-Hollanders toegang hebben tot genoeg groen en natuur, waar boeren kunnen boeren, waar we ruim baan geven aan innovatie, maar waar we ook de benodigde ruimte bieden voor Defensie met het oog op de geopolitieke situatie. De provincie Zuid-Holland heeft een eerste stap gezet, maar we hebben de Rijksoverheid nodig.

Zorg voor duidelijk beleid en structurele financiering

Het landelijk gebied staat aan de vooravond van één van de grootste transities ooit. Maatregelen die worden genomen hebben grote invloed op onder andere boeren en tuinders. Provincies zijn door de Rijksoverheid gevraagd een leidende rol te spelen in de gebiedsgerichte aanpak en we hebben deze handschoen opgepakt: we spreken met medeoverheden, inwoners en (agrarische) ondernemers en maken samen met hen plannen voor de toekomst. We merken steeds meer dat het moeilijker wordt de positieve energie van onze gebiedspartners vast te houden, aangezien de Rijksoverheid onvoldoende duidelijkheid geeft over haar beleidsmatige en financiële inzet.

Juist in onze provincie, waar we grote opgaven moeten combineren met zeer beperkte ruimte, is het bieden van duidelijkheid van het grootste belang. Het vragen van commitment van provincies, zonder duidelijkheid te geven over generiek beleid en financiering van de opgaven in het landelijk gebied (inclusief water en natuur), is geen solide basis voor een samenwerking. *Wij roepen alle politieke partijen op om werk te maken van een geborgd pakket aan maatregelen zodat er een einde wordt gemaakt aan de onzekerheid. Alle maatregelen en opties liggen op tafel. Het is nu een kwestie van kiezen.*

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

We geven Nederlandse boeren, tuinders en andere partners in het landelijk gebied zo snel mogelijk duidelijkheid over de opgaven in het landelijk gebied en bieden genoeg financiële middelen om deze opgaven ook aan te pakken.

Het Startpakket van het Rijk is een eerste stap in de goede richting, maar het is nog niet voldoende om vergunningverlening op korte termijn mogelijk te maken. ***Daarom vragen wij u om in uw verkiezingsprogramma's te pleiten voor aanvullende en concrete maatregelen.*** De ontwikkeling van een generiek emissieplafond ammoniak, de invoering van een rekenkundige ondergrens van 1 mol gepaard met flankerend beleid en onderzoek naar de scheiding van NOx en NH₃ om vergunningverlening los te trekken zijn wat ons betreft maatregelen die bijdragen aan het herstellen van de natuur en vlot trekken van vergunningverlening. Ook de beschikbaarheid van voldoende schoon en zoet (drink)water is van belang voor de vergunningverlening. ***Daarom is het ook belangrijk om structurele investeringen te doen in een robuust water- en bodemsysteem.***

Economische groei

Zuid-Holland is de drijvende kracht achter de Nederlandse economie. In onze provincie wordt ruim 20% van het bruto nationaal product verdiend. Stilstand van onze economie betekent dat de motor van de Nederlandse economie vastloopt. Zo brengt de Rotterdamse Haven voor heel Nederland een werkgelegenheid van meer dan 500.000 arbeidsplaatsen en een toegevoegde waarde van ruim 60 miljard euro met zich mee. Echter dreigen investeringen in de haven stil te vallen; er staan voor miljarden euro's aan investeringen op de tocht. Dit vraagt om maatregelen voor het behoud van ons vestigingsklimaat, onder andere op het gebied van stikstof, netcongestie en de relatief hoge energieprijzen.

Concreet vragen we om het creëren van een gelijk speelveld met buurlanden. Maak investeringen in elektrificatie aantrekkelijk door de nettarieven gelijk te trekken met onze buurlanden, in aanvulling op maatregelen om netcongestie op te lossen. En wij vragen het Rijk om de Rotterdamse Haven aan te wijzen als prioritair gebied zodat onorthodoxe (nood)maatregelen in gang kunnen worden gezet, zoals versnelde procedures voor de aanleg van energie-infrastructuur. Naast dat dit helpt bij de verduurzaming en economische groei, zorgt dit ook voor de reductie van stikstof.

Niet alleen investeringen in het havengebied zelf, maar ook in de infrastructuur vanaf de haven naar het achterland (zowel weg als spoor) zijn van het allergrootste belang. Ook in dit kader is het van belang om projecten uit het MIRT die eerder zijn gepauzeerd (zoals de A15) zo snel mogelijk uit te voeren. Niet alleen voor de economie van heel Nederland, maar ook met het oog op de geopolitieke situatie.

Door te investeren in het versterken van de infrastructuur rondom het havengebied, investeren we op meerdere manieren in een stabiele toekomst.

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

De Nederlandse industrie, en die in het bijzonder in de Rotterdamse haven, staat onder druk. Wij nemen maatregelen om deze sector een duurzame toekomst te geven, waaronder het gelijk trekken van de nettarieven met onze buurlanden, het stimuleren van de lokale opwekking van energie en het oplossen van problemen rondom de netcongestie.

Verduurzamen en uitbreiden van de Rotterdamse Haven

Voor de verduurzaming van de sectoren in het havengebied dreigt vertraging. Net als bij woningbouw, zijn ook een gebrek aan stikstofruimte en een tekort aan stroom een groot probleem. Zo zijn op dit moment in de Rotterdamse Haven uitbreidingen en nieuwe aansluitingen op het elektriciteitsnet niet tot nauwelijks mogelijk. Dit is niet alleen nu een probleem, maar het staat ook de transitie van het havengebied in de toekomst in de weg. Het is cruciaal dat het Rijk de versterking van de energie-infrastructuur versnelt en dit ruimtelijk, financieel en juridisch faciliteert; dit geldt ook voor waterstof en warmte. Het inzetten op het lokaal opwekken van energie kan daarnaast bijdragen aan het beperken van netcongestie. Zeewaartse uitbreiding van de haven biedt kansen voor verduurzaming, natuurherstel en een veiligere leefomgeving. Deze uitbreiding is van nationaal belang en we roepen de landelijke politiek dan ook op hierin te investeren.

Een sleutelspeler voor innovatie en concurrentievermogen

Met drie universiteiten, zeven HBO-instellingen en tien MBO-instellingen heeft Zuid-Holland een rijk onderwijsecosysteem. Daarnaast is Zuid-Holland actief in 9 van de 10 sleuteltechnologieën uit de Nationale Technologie Strategie met wereldberoemde campussen in Leiden, Delft en Rotterdam. Het opleiden van talent is van uiterst belang voor ons verdienvermogen en van essentieel belang om maatschappelijke uitdagingen op te lossen en daarmee onze welvaart en veiligheid te waarborgen. ***Maak duidelijke keuzes voor de toekomstige economie van Nederland. Richt je daarbij op sleuteltechnologieën waarin Nederland uitblinkt en pas deze toe in sectoren zoals defensie, gezondheid, agrifood en de hightech maakindustrie.***

Nederland investeert in vergelijking met andere Europese landen weinig in Research & Development. ***Om ervoor te zorgen dat we ook de komende jaren de economische groei en innovatie kunnen realiseren, roepen we politieke partijen op in hun verkiezingsprogramma's te pleiten voor het verhogen van de investeringen in Research & Development.***

Suggestie voor uw verkiezingsprogramma:

We willen dat Nederland de komende jaren de economie van de toekomst blijft stimuleren. Hierbij hebben we extra aandacht voor, en ondersteunen we, innovatieve sectoren. Daarnaast verhogen we de investeringen in Research & Development, zodat Nederland voorop loopt in het ontwikkelen van innovaties en we de regionale economie blijven ondersteunen.

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Zuid-Holland.
Juli 2025

Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
www.zuid-holland.nl

Tekst

Provincie Zuid-Holland

Vormgeving en productie

Studio Grafimedia,
provincie Zuid-Holland

Fotografie

Provincie Zuid-Holland

250602467